DISTRICTUL ROMÂNESC MEHADIA LA SFÎRŞITUL SECOLULUI AL XIV-LEA

Ocuparea Banatului de către regatul feudal maghiar, departe de a fi însemnat suprimarea vieţii şi a sistemului de organizare social-economic şi administrativ-judecătoresc al populaţiei româneşti autohtone, nu a făcut decît să accelereze procesul de feudalizare, de diferenţiere în rîndul vechilor obşti săteşti. Regalitatea maghiară s-a văzut nevoită să menţină formele de organizare ale populaţiei româneşti din Banat, să accepte normele şi procedura juridică statuate prin evoluţia obiceiurilor şi a cutumelor, a vechiului drept românesc *(antiqua lex Valachorum)*, deşi, nu o dată, încercase să le îngrădească sau chiar să le elimine. Însemnătatea, îndeosebi strategică, a Banatului, locuit în majoritate covîrşitoare de români, a determinat în bună parte atitudinea regilor maghiari faţă de românii bănăţeni în secolele XIV—XV, mai întîi ca elemente fidele puterii centrale în majoritatea conflictelor interne pentru supremaţie, la îngrădirea anarhiei feudale, iar mai apoi ca un preţios sprijin militar în apărarea antiotomană de la Dunăre.

Obştile româneşti din Banat, constituite şi vieţuind încă dinaintea dominaţiei regilor arpadieni şi angevini, au înregistrat, mai ales începînd cu primele decenii ale veacului al XIV-lea, profunde şi semnificative mutaţii[1], manifestate îndeosebi pe planul stratificării sociale, dar în acelaşi timp pe cel al organizării administrativ-judecătoreşti şi militare. În acest început de veac — poate ceva mai timpuriu, chiar dacă ne lipsesc pînă în prezent menţiuni documentare evidente — trebuie aşezată închegarea districtelor româneşti, care vor cuprinde în scurtă vreme cea mai mare parte a teritoriului bănăţean, din părţile cîmpiei şi pînă în munţi, de la Mureş pînă la Dunăre, fie că vor fi dăruite de regalitate cu privilegii şi imunităţi, fie că nu. Mai însemnate, atît prin întinderea lor, prin drepturile de care se bucurau, cît şi prin importanţa lor militară sporită, au fost districtele româneşti din zona de deal şi de munte a Banatului, viitoarele opt districte privilegiate. Dintre acestea districtul Cuieşti, cunoscut mai tîrziu ca district al Bîrzavei[2], este cel dintîi amintit documentar în 1341. Din a doua jumătate a veacului al XIV-lea sînt

---

[1] Pentru evoluţia generală a acestui proces pe cuprinsul Transilvaniei, cf. Şt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, Cluj, 1971, p. 203 şi urm.

[2] Cf. P. Binder, *Localizarea districtului român bănăţean Cuieşti*, în AIIC, VII (1964), p. 321—325.

https://biblioteca-digitala.ro

pomenite în documente districtul Mehadia la 1387[3] şi districtele Sebeş (Caransebeş), Căvăran (Caran)[4], Lugoj şi Comiat în 1390 şi 1391[5]. Desigur că prima lor atestare cunoscută nu înseamnă decît un reper cronologic labil, începuturile acestei forme de organizare românească administrativ-teritorială fiind mai timpurii decît pomenirea ei în documente. Un exemplu concludent în acest sens îl poate oferi districtul Mehadiei, a cărui primă atestare documentară datează de fapt din 1376. Cercetări de arhivă însoţite de parcurgerea bibliografiei de specialitate ne-au atras atenţia asupra unui document, puţin cunoscut şi nevalorificat de istoriografie, dar cu atît mai însemnat pentru istoricul districtului românesc Mehadia în special şi a banatului Severinului în general[6].

La 19 iunie 1376 regele maghiar Ludovic I dona „românilor noştri Şurian, Bogdan, Dimitrie, Toma şi Vlasiu, fiii lui Baic", moşia Valea Bolvaşniţa „de pe rîul Bolvaşniţa, care se află în districtul Mehadia", ţinînd seama de „faptele de credinţă şi de slujbele" lor aduse în expediţiile militare împotriva Serbiei şi a Bulgariei, „dar mai ales la redobîndirea oraşului şi a Ţării Severinului". Se cuvine să zăbovim asupra împrejurărilor în care s-au bucurat de dania regală cei cinci nobili români din districtul Mehadiei. Dacă luptele regelui maghiar Ludovic I împotriva Serbiei şi a ţaratului bulgar al lui Sraţimir din anii 1365—1369 sînt mai bine cunoscute[7], în schimb asupra expediţiei de recucerire a ţării şi cetăţii Severinului părerile istoriografiei nu concordă întrutotul. Un eveniment surprins în documentul regal de danie — coroborat cu informaţiile altui document, mai vechi — vine să precizeze circumstanţele luptelor purtate pentru stăpînirea ţării şi a cetăţii Severinului. Anume, moşia Valea Bolvaşniţa, dăruită de Ludovic I celor cinci nobili români din districtul Mehadiei, fusese confiscată de la *Ladislau, fiul lui Lehach*, care „părăsind calea credinţei a fugit în părţile Ţării Româneşti spre batjocora maiestăţii noastre şi s-a alăturat duşmanului nostru". Cu puţin timp mai înainte, la 5 ianuarie 1373, acelaşi rege Ludovic I poruncea fraţilor Petru şi Nicolae Himfy, precum şi castelanului Mehadiei, Andrei Torma, ca împreună cu „toţi cnezii, dregătorii şi slujitorii" să nu tulbure cu judecata ori să confişte bunurile, iobagii şi lucrurile „românilor noştri" *Ladislau, fiul lui Lehach*, Nan şi Ladislau, fiii lui Kene, pînă cînd suveranul nu va veni la Timişoara pentru a se putea pronunţa o hotărîre

[3] Fr. Pesty, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek*, Budapesta, 1876, p. 11 şi p. 51—52 (se va cita: Pesty, *Szörényvm. kerületek*), dată preluată apoi de toate studiile de specialitate.

[4] Pentru identitatea *Caran* = *Căvăran*, cf. C. Feneşan, *Despre privilegiile Caransebeşului şi Căvăranului în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, în AIIC-N, XX (1977), p. 304.

[5] Fr. Pesty, *A Szörényi Bánság és Szörény vármegye története*, vol. III, Budapesta, 1878, p. 11 şi idem, *Szörényvm. kerületek*, p. 52.

[6] Cf. anexa I şi II, cu toate referinţele bibliografice.

[7] M. Holban, *Contribuţii la studiul raporturilor dintre Ţara Românească şi Ungaria angevină (Rolul lui Benedict Himfy în legătură cu problema Vidinului)*, în *Studii şi materiale de istorie medie*, I (1956), p. 7 şi urm., cu o largă bibliografie privind problema.

https://biblioteca-digitala.ro

judecătorească. Mai mult, regele acorda celor trei români favoarea de a li se restitui fără de nici o reţinere toate bunurile confiscate, dar mai ales grînele[8]. Ceea ce fusese în 1373 poate numai o bănuială, reclamînd intervenţia suveranului, s-a dovedit în 1376 a fi fost o certitudine. Împrejurările militar-politice din relaţiile Ungariei feudale cu Ţara Românească vin să ofere o explicaţie firească atît pentru „trădarea" din 1376, cît şi pentru generozitatea regală faţă de cei cinci nobili români din districtul Mehadiei.

În urma unor lupte cu sorţi schimbători, Vlaicu Vodă, domnul Ţării Româneşti, a reuşit să ocupe la începutul anului 1369 cetatea Severinului şi Vidinul din mîinile oastei feudale maghiare. Încă în cursul aceluiaşi an s-a ajuns la reconciliere între Vlaicu şi Ludovic I, bunele lor raporturi atingînd apogeul în a doua jumătate a anului 1372, pentru a se înăspri apoi treptat în cursul anului următor. S-au reluat pregătirile militare din părţile Orşovei şi Mehedinţi împotriva Ţării Româneşti. În aceste condiţii nu este exclus ca în ţinuturile afectate direct de concentrarea efectivelor militare şi de munca la fortificarea Orşovei să se fi produs incidente violente şi acte arbitrare împotriva cnezilor şi a nobililor români din acele părţi de graniţă. Porunca regală din 1373 ar fi un indiciu destul de grăitor în acest sens. În acelaşi timp nu e mai puţin adevărat, că unii românii bănăţeni au preferat din această cauză să-şi caute refugiu la Vlaicu Vodă, domnul vecin[9]. Nu putem şti cu siguranţă anul în care Ladislau, fiul lui Lehach, a trecut în tabăra domnului muntean. Cert este însă, că acţiunea a avut loc după 5 ianuarie 1373 şi înainte de 19 iunie 1376, mai probabil în anii 1374—1375, deoarece în 1375—1376 ţara şi cetatea Severinului au revenit sub autoritatea regelui maghiar[10], fiind cucerite de banul de Mačva, Nicolae de Gara, ocazie cu care şi-au cîştigat merite cei cinci nobili români din districtul Mehadiei, dăruiţi pentru serviciile lor cu moşia Valea Bolvaşniţa confiscată de la „trădătorul" Ladislau, fiul lui Lehach. Se cuvine a evidenţia cu acest prilej faptul că dreptul de posesiune asupra daniei regale le-a fost conferit spre a stăpîni moşia Valea Bolvaşniţa „cu acea libertate şi obicei, cu care sînt obişnuiţi să-şi păstreze moşiile ceilalţi nobili români din acelaşi district (Mehadia — n.n.)". Este şi aceasta o dovadă, atît pentru existenţa anterioară anului 1376 a districtului Mehadia, cît şi pentru fiinţarea unor norme juridice mai vechi, desigur cutumiare, proprii acestei forme de organizare a populaţiei româneşti. Un alt izvor documentar vine să com-

[8] *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400*, sub red. E. Lukinich şi L. Gáldi, publ. de A. Fekete Nagy şi L. Makkai, Budapesta, 1941, doc. 201, p. 247: „vobis, magistris Petro et Nicolao, filiis Pauli filii Heem, item Andree dicto Turma, castellano de Mihald, necnon keneziis, officialibus et servientibus vestris universis firmis damus in preceptis, quatenus Ladislaum, filium Lehach, Naan et Ladislaum, filios Kene, Olachos nostros, possessionesque, jobagiones et res ipsorum interim, quosque nos personaliter ad Temesuar accedemus, nec intra nec extra iudicium audeatis perturbare seu inquietare" (se va cita: *Doc. Val.*).

[9] Pentru desfăşurarea evenimentelor, vezi M. Holban, *op. cit.*, p. 51—57.

[10] *Ibidem*, p. 55; vezi şi Fr. Pesty, *Szörény*, vol. II, Budapesta, 1878, p. 526.

https://biblioteca-digitala.ro

pleteze conținutul normelor de drept existente în districtul Mehadia la sfîrșitul veacului al XIV-lea. La 18 iulie 1387, Ștefan de Losoncz, ban al Severinului și comite de Timiș, conferea cnezului Petru, fiul lui Dees, din districtul cetății regale Mehadia *(kenezy districtuum castri regalis Michald)*, precum și fraților săi Hălmeag, Cristofor și Mihail, dreptul de posesiune asupra satului regal Potoc (localitate azi dispărută) din districtul cetății Mehadia *(villam regalem Patak vocatam in districtu prescripti castri Mihald)*, drept recompensă a slujbelor credincioase prestate în cursul evenimentelor care au avut ca scop eliberarea reginei Maria din mîinile partidei nobiliare răsculate. De un interes deosebit pentru cunoașterea normelor de drept aplicate în privința cnezilor români la sfîrșitul veacului al XIV-lea sînt prevederile care condiționau actul de danie din 1387. Cnezul Petru și frații săi urmau să plătească castelanilor de Mehadia în fiecare an, de sărbătoarea Sf. Mihail (29 septembrie) cîte trei groși după fiecare sesie a moșiei Potoc, iar de sărbătoarea Sf. Gheorghe (24 aprilie) îndatorata quinquagesimă a oilor, „așa cum sînt obișnuiți să plătească și după alte sate cneziale libere ale lor"[11]. De remarcat, pe lîngă caracterul condițional al daniei, prezența quinquagesimei, dare percepută în regatul feudal maghiar numai de la români, în cazul nostru chiar și de la satele cneziale libere.

Posesiunile acordate cnezilor români din districtul Mehadiei puteau fi condiționate — fapt de loc surprinzător, avînd în vedere importanța strategică a ținutului — și de îndeplinirea unor obligații cu caracter militar. Astfel, la 16 martie 1390, cu ocazia reconfirmării daniei regale asupra moșiilor Crivina și Potoc de lîngă vîrful Padeș, pe seama aceluiași cnez Petru Dees de Timișel *(Petrus, filius Dees, nobilis kenezius de Temeshel in tenutis castri nostri Myhald)* și a fraților săi *(nobiles kenezii)*, Sigismund de Luxemburg a condiționat dreptul de posesiune de obligația cnezilor români din districtul Mehadia, de a participa, în cazul organizării vreunei expediții militare regale împotriva „părților de răsărit" (adică a Țării Românești — n.n.), cu o lancie de oșteni, „după obiceiul celorlalți nobili ai ziselor pămînturi"[12]. De reținut este și împrejurarea în care cnezii din districtul Mehadia au solicitat regelui reconfirmarea dreptului lor de posesiune. Aflăm astfel, că documentul original de danie a fost pierdut sau distrus „în vremea în care voievodul Dan a năvălit cu armata sa puternică în zisele ținuturi ale cetății noastre Me-

[11] Pesty, *Szörényvm. kerülletek*, p. 52: „quod in festo beati Michaelis archangeli singulis annis de qualibet sessione singulos tres grossos et in festo beati Georgii martiris quinquagesima castellanis prescripti castri Mihald pro tempore constitutis soluere teneatur, prout de aliis liberis villis ipsorum kenezialibus soluere sunt consueti".

[12] Pesty, *Szörény*, III, p. 11: „tali modo et conditione mediante, quod dum nos vel nostri successores reges Hungarie temporum in processu exercitus versus plagam orientalem instaurando moveremus < ... > ipsi et heredes ipsorum de dictis possessionibus ad predictum exercitum cum una lancea, vt < ... > consuetudinis ceterorum nobilium keneziorum dictarum terrarum proficisci teneantur".

https://biblioteca-digitala.ro

hadia"[13]. Se pare că este vorba de atacul oastei domnului Țării Românești, Dan I, care a avut loc pe la 1385, soldîndu-se cu ocuparea pentru scurt timp a banatului Severinului[14]. Poate că tocmai aceste circumstanțe l-au determinat pe Sigismund de Luxemburg să sublinieze în documentul de reconfirmare clauza participării cnezilor români din districtul Mehadiei la o expediție militară împotriva Țării Românești, mai ales că pentru a dobîndi certitudinea pierderii și distrugerii documentului original de danie, suveranul făcuse apel la mărturiile banului severinean Ioan Kaplai și a „nobililor și oamenilor de altă stare din comitatele (adică districtele — n.n.) Sebeș, Lugoj și Mehadia"[15].

Alte documente din ultimul deceniu al veacului al XIV-lea referitoare la rosturile familiei cneziale Dees de Timișel vin să ilustreze procesul de transformări petrecut în rîndurile cnezilor din Transilvania și Banat[16]: constituirea într-o pătură însemnată din punct de vedere numeric, în același timp cu diferențierea tot mai pronunțată, care a avut drept urmare asimilarea lor micii nobilimi sau celei mijlocii, arareori celei mari, și dobîndirea unei situații materiale prospere, ori, cel mai adesea, trecerea în rîndul țărănimii libere și mai apoi a celei dependente. În 1392 cnezii din Timișelul Mehadiei au dobîndit o nouă posesiune pe lîngă cele pe care le stăpîneau. Pentru suma însemnată de 200 florini, 100 de boi și 300 de oi, frații Petru, Hălmeag, Mihail și Cristofor au cumpărat de la Cristofor, fiul lui Andrei de Kyzen (localitate în districtul Caransebeș, azi dispărută) părțile de moșie de la Hydech și Temesin (localități azi dispărute) din districtul Mehadiei[17]. Situația înfloritoare la care a ajuns această familie de cnezi e ilustrată și de faptul că, în 1394, un membru al ei, Mihail *(Mychael, filius Dees, de districtu Myhald)*, a intervenit pe lîngă voivodul Transilvaniei, Frank de Szécsény, în favoarea donării moșiei Nucșoara din districtul Hațeg pe seama familiei cneziale Cîndea din Rîu de Mori[18], cu care se găsea probabil în strînsă legătură, poate chiar de rudenie.

Din informațiile documentare cunoscute pînă în prezent se desprind cîteva concluzii, cele mai multe fiind valabile nu numai pentru districtul Mehadiei, dar și pentru celelalte șapte districte românești din Munții Banatului. De la început se cuvine a fi scos în evidență faptul că Mehadia, împreună cu Lugojul, Căvăranul, Caransebeșul, Comiatul, Ilidia, Bîrzava și Almăjul, au fost *districte regale*, depinzînd nemijlocit de autoritatea suveranului. Centrul politico-administrativ și militar al acestor districte s-a aflat de cele mai multe ori în cetăți regale, avînd în fruntea lor castelani numiți de către puterea centrală. Se pare că banii de Se-

[13] *Ibidem:* „ab ipsis tempore quo Dan wayuoda cum suo valido exercitu dictas tenutas castri nostri Myhald invaserat deperdita et alienata".

[14] C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, București, 1938, p. 419.

[15] Pesty, *Szörény*, III, p. 11: „nobilibus et alterius status hominibus comitatuum Sebus, Lugas et Myhald".

[16] Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 205 și 208.

[17] Pesty, *Szörény*, III, p. 14.

[18] *Doc. Val.*, doc. 424, p. 480—481.

https://biblioteca-digitala.ro

verin, socotiţi în rîndul dregătorilor de frunte ai regatului feudal maghiar, au exercitat în numele regelui autoritatea supremă asupra celor opt districte româneşti din munţi. În timpul sedisvacanţelor Severinului, destul de frecvente la sfîrşitul veacului al XIV-lea, autoritatea asupra unităţii administrativ-teritoriale cu rosturi militare atît de însemnate, a revenit fie comitetului de Timiş, socotit la rîndul său printre cei mai de frunte demnitari ai Ungariei feudale, fie, mai rar, comitelui de Caraş. Suveranul a ţinut să-şi manifeste însă cu fiecare prilej autoritatea supremă şi decisivă asupra celor opt districte bănăţene, fie conferind danii din proprietăţile regale aflate acolo ori ridicînd pe unii cnezi în rîndul nobilimii, fie ţinînd, cînd nevoile o cereau, scaune de judecată în unele centre de district. Intervenţia regală, ca expresie a unui act de autoritate, poate fi sesizată evident în procesul de transformări din rîndul cnezilor, mai ales din a doua parte a domniei regelui Ludovic I. Dacă pînă atunci poziţia şi atribuţiile cnezilor se bazau cel mai adesea pe autoritatea conferită de obşte, acestea au început să depindă cu timpul tot mai mult de dreptul conferit de rege în virtutea calităţii sale de stăpîn suprem[19]. Tot mai adesea documentele îi pomenesc pe românini din cele opt districte bănăţene — fie că sînt cnezi şi voievozi, nobili sau nenobili, fie că sînt de condiţie liberă ori dependenţi — cu precizarea de „românii noştri" *(Olachi nostri)* sau „românii maiestăţii noastre" *(Olachi nostre maiestatis)*, adică de oameni ai suveranului, supuşi direct acestuia şi dăruiţi cu drepturi şi imunităţi în schimbul slujbelor prestate.

Izvoarele cunoscute pînă în prezent nu ne îngăduie să delimităm cu precizie aria teritorială cuprinsă de districtul Mehadia la sfîrşitul veacului al XIV-lea. Pe baza datelor din secolele XV—XVI[20] putem afirma cu destul temei că districtul Mehadiei a înglobat la finele veacului al XIV-lea localităţile aşezate de-a lungul culoarului Timiş-Cerna, de la Teregova şi pînă la Orşova. Nu este însă vorba de o unitate administrativ-teritorială închisă, deoarece în cursul vremii unele localităţi din districtul Mehadiei au trecut sub jurisdicţia districtelor învecinate, Caransebeş şi Almăj, cunoscut fiind de asemenea şi procesul invers.

Odată cu prima jumătate a secolului al XV-lea ştirile privind districtul Mehadiei se înmulţesc în măsura în care a crescut şi însemnătatea acestuia în condiţiile înaintării otomane de la Dunăre şi a luptei de rezistenţă conduse de Iancu de Hunedoara. Privilegiile deosebit de largi acordate celor opt districte româneşti — între care şi cel al Mehadiei — de regele Ladislau al V-lea în 1457[21] n-au făcut decît să confirme o realitate cu mult mai veche, consfiinţînd existenţa plină de vigoare a unei adevărate „ţări româneşti" în Munţii Banatului.

COSTIN FENEŞAN

---

[19] Şt. Pascu, *op. cit.*, p. 205.

[20] Pesty, *Szörény*, II, p. 365—366 şi idem, *Szörényvm. kerületek*, p. 11.

[21] Cf. Gh. Vinulescu, *Privilegiile românilor din cele opt districte bănăţene*, în vol. *Fraţilor Alexandru şi Ion I. Lăpedatu la împlinirea vîrstei de 60 de ani*, Bucureşti, 1936, p. 869—876.

https://biblioteca-digitala.ro

ANEXA

I.

Visegrád, 1376 iunie 19

Ludovic I, regele Ungariei, dăruieşte nobililor români Şurian, Bogdan, Dimitrie, Toma şi Vlasiu, fiii lui Baic, moşia Valea Bolvaşniţa din districtul Mehadia, ca răsplată pentru serviciile credincioase aduse cu prilejul campaniilor împotriva Serbiei şi a Bulgariei, dar mai ales cu ocazia reocupării oraşului şi a Ţării Severinului.

Nos, Lodouicus[1], dei gracia rex Hungarie, Polonie, Dalmacie etc. memorie commendamus per presentes, quod nos, attendentes fidelitates et seruicia Suriani[2], Bogdani, Demetrii, Thome et Blasii[3], filiorum Bayk[4], Olachorum nostrorum, que ydem[5] in[6] plerisque nostris expedicionibus et specialiter in exercitibus nostris aduersus Rascenos[7] et eciam contra Bulgaros motis, signanter[8] vero in reoptencione[9] ciuitatis[10] et terre Zeuriniensis, nostre[11] studuerunt exhibere maiestati[12] et[13] exhibent in presenti ac exhibituros se offerunt in futurum[14], quandam[15] possessionem Balasnicha[16] vocatam, iuxta fluuium Blasnicha[17] nominatum, in districtu de Myhald existentem, que propter infidelitatem Ladizlai[18], filii Lehach[19], qui, derelicta fidelitatis[20] via, ad partes fugit transalpinas in[21] despectum[22] nostre maiestatis et nostro adhesit emulo[23], ad nostras manus et regiam nostram collacionem (reu)oluta[24] fore perhibetur, eisdem filiis Bayk[4], Olachys nostris fidelibus ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis, cum omnibus sus vtilitatibus et pertinenciis sub suis veris metis et antiquis, noue donacionis nostre titulo, iure perpetuo[25] et irreuocabiliter, absque preiudicio iuris alieni, dedimus, donauimus et contulimus ea libertate et consuetudine possidendam, tenendam et habendam, qua ceteri nobiles Olachi dis-

[1] La T. Popa: *Ludovicus*
[2] La N. Iorga: *Smiani*
[3] La T. Popa: *Blassii*
[4] Ibidem: *Vayk;* la N. Iorga: *Wayk*
[5] Astfel în orginal; la T. Popa cuvîntul lipseşte
[6] La T. Popa urmează: *ap . . .*
[7] La N. Ioarga şi T. Popa: *Rastenos*
[8] La T. Popa: *significanter*
[9] Ibidem: *recuperatione*
[10] Ibidem: *comitatus*
[11] La T. Popa urmează *nunc*, care nu figurează în original
[12] La T. Popa: *merita*
[13] Lipseşte la T. Popa
[14] La T. Popa: *suorum*
[15] Ibidem: *quandam*
[16] La N. Iorga: *Walasnicha*
[17] Ibidem: *Blanicha*
[18] La N. Iorga şi T. Popa: *Ladislai*, lectură preluată şi în *Documenta Valachorum*
[19] În Documenta Valachorum: *Lahech*
[20] La T. Popa: *fide nostra*
[21] Ibidem: *et uide*
[22] Ibidem: *specturus*
[23] La T. Popa cu dubii de lectură
[24] Cuvînt parţial şters, fiind la îndoitura pergamentului; la T. Popa: *soluta*
[25] La N. Iorga: *proprio*

https://biblioteca-digitala.ro

trictu in eodem[26] suas possessiones conseruare[27] sunt consueti. Presentes autem sub magno nostro sigillo emanari[28] faciemus dum nobis fuerunt[29] reportate[30]. Datum in Wysegrad[31], in octauis festi Corporis Christi, anno domini M° CCC° LXX^mo sexto[32].

— transumpt în actul dat de regina Maria a Ungariei la 10 februarie 1386.
— *regest: Documenta Valachorum* (ed. E. Lukinich), doc. 296, p. 324.

Traducere:

Noi, Ludovic, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei, Poloniei, Dalmaţiei etc., dăm de ştire prin <scrisoarea> de faţă, că, ţinînd seama de faptele de credinţă şi de slujbele românilor noştri, Şurian, Bogdan, Dimitrie, Toma şi Vlasiu, fiii lui Baic, pe care aceştia s-au străduit să le aducă în mai multe lupte ale noastre, mai ales în expedițiile noastre pornite împotriva sîrbilor şi chiar a bulgarilor, dar mai ales la redobîndirea oraşului şi a Ţării Severinului, <servicii> pe care le aduc şi acum şi pe care s-au oferit să le aducă şi în viitor maiestăţii noastre, am dat, am dăruit şi am hărăzit, sub numele noii noastre danii, aceloraşi fii ai lui Baic, românilor noştri credincioşi şi tuturor moştenitorilor şi urmaşilor lor, moşia numită Valea Bolvaşniţa, de pe rîul chemat Bolvaşniţa, care se află în districtul Mehadia, cu toate folosinţele şi pertinenţele ei, în adevăratele şi vechile ei hotare, ca să o stăpînească, să o ţină şi să o aibe cu drept de veci şi de nestrămutat şi fără de a păgubi dreptul altuia, cu acea libertate şi obicei, cu care sînt obişnuiţi să-şi păstreze moşiile ceilalţi nobili români din acelaşi district, care <moşie> se înfăţişează a fi fost transmisă în mîinile noastre şi dreptului nostru regal de danie din cauza necredinţei lui Ladislau, fiul lui Lehach, care, părăsind calea credinţei, a fugit în părţile Ţării Româneşti spre batjocora maiestăţii noastre şi s-a alăturat duşmanului nostru. <Scrisoarea> de faţă o vom da altfel sub marele nostru sigiliu, aşa după cum ne vor fi înfăţişate <lucrurile>. Dat la Visegrád, în octavele sărbătorii Joia Verde, în anul domnului o mie trei sute şaptezeci şi şase.

II.

Buda, 1386 februarie 10

Regina Maria a Ungariei transcrie şi confirmă, la cererea nobilului român Dimitrie, fiul lui Baic, actul de danie a moşiei Valea Bolvaşniţa din districtul Mehadia, acordat lui şi fraţilor săi Şurian, Bogdan, Toma şi Vlasiu de regele Ludovic I în 1376.

[26] La T. Popa: *ceteris*
[27] Ibdiem: *conficere*
[28] Ibidem: *evidentes*
[29] Ibidem: *fuerit*
[30] Ibidem: *reportatum*
[31] Astfel în original; la T. Popa: *Wissegrad*
[32] La T. Popa: *1376*

https://biblioteca-digitala.ro

Nos, Maria, dei gracia[33] regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etc., notum facimus vniuersis presentes inspecturis, quod Demetrius, filius Rayk[34], Olachus nostre maiestatis de districtu Mihald, in sua, item Suriani[2], Bogdani, Thome et Blasii, fratrum suorum vterinorum personis, ad nostra serenitatis veniens presenciam, exhibuit nobis quasdam literas[35] patentes serenissimi principis, olim domini Lodouici, regis Hungarie, Polonie, Dalmacie etc. genitoris nostris karissimi[36] felicis recordacionis, super donacione cuiusdam possessionis Balasnicha[16] vocate, iuxta fluuium Balasnicha[15] nominatum, in dicto[37] districtu de Myhald existentis[38], per ipsum condam[39] dominum Lodouicum[40], regem Hungarie, patrem nostrum reuerendum, sibi et dictis fratribus suis facta, confectas, petens nos humili precem cum instancia, vt tenorem earundem[41] presentibus nostris literis[42] patentibus transscribi et transsumpmi[43] facere dignaremus. Quarum tenor talis est:

<urmează documentul dat de Ludovic I la 19 iunie 1376>

Nos itaque iustis et legitimis supplicacionibus[44] predicti Demetrii, suo et predictorum fratrum suorum nominibus nostre maiestati humiliter[45] porrectis[46], reginali benignitate fauorabiliter inclinatis[47], pretactas[48] literas[49] ipsius[50] olim genitoris nostri, quo ad[51] omnes suas[52] continencias et clausulas approbantes, tenoreque[53] earundem presentibus nostris literis[42] de verbo ad uerbum, nichil[54] addendo nichilque[54] diminuendo transscribi et transsumpmi[55] facientes, eatenus, quatenus eedem[56] rite et irreuocabiliter[57] sunt emanate[58] et prout[59] veritati suffragantur[60], eisdem Demetrio et suis fratribus ac eorum heredibus, saluis iuribus alienis, perpetuo[61] valituras rati-

---

[33] Ibidem: *gratiae*
[34] Astfel în original; la T. Popa: *Vayk*
[35] La T. Popa: *litteras*
[36] Ibidem: *clementissimi*
[37] Lipsește la T. Popa
[38] La N. Iorga: *existens*
[39] La T. Popa: *quondam*
[40] Ibidem: *Ludovicum*
[41] Ibidem: *eiusdem*
[42] Ibidem: *litteris*
[43] Ibidem: *transsumtum*
[44] Ibidem: *suplicationibus*
[45] Ibidem: *communiter*
[46] Ibidem: *prostratis*
[47] Ibidem: *inclinantes*
[48] Ibidem: *presentes*
[49] Ibidem: *litteras*
[50] Ibidem: *ipsuis*
[51] Ibidem: *quod*
[52] Ibidem: *suos*
[53] Ibidem: *tenerique*
[54] Ibidem: *nihil, nihilque*
[55] Ibidem: *transsumtum*
[56] Ibidem: *eadem*
[57] Ibidem: *inviolabiliter*
[58] Ibidem: *emandate*
[59] Ibidem: *prorit*
[60] Ibidem: *suffraguntur*
[61] Ibidem: *perpetue*

https://biblioteca-digitala.ro

ficamus[62] harum nostrarum testimonio literarum[63], quas sub magno nostro sigillo dare faciemus[64] dum nobis fuerunt reportate. Datum Bude, sabbato proximo post festum beate Dorothee virginis[65] et martiris anno domini M° CCC° LXXX^mo sexto[66].

L. S.[67]

— original pe pergament, păstrat la Arhivele Statului Deva, *fond parohia ort. rom. Sf. Nicolae Hunedoara*, doc. nr. 1; urme de ceară roşie ale sigiliului aplicat în josul textului peste o bandă îngustă de pergament.
— *ediţii:* Teodor Popa, *Iancu Corvin de Hunedoara*, Hunedoara, 1928, anexa III, p. 178—179 (text + facsimil), ediţie cu grave greşeli şi omisiuni, neindicîndu-se nici măcar locul de păstrare, cota de arhivă ori alte caracteristici ale documentului. *Documenta Romaniae Historica*, seria D, Bucureşti, 1977, doc. nr. 64, p. 108—109 (text + traducere).
— *extrase:* N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol. XII, Bucureşti, 1906, p. 275—276.
— *rezumate: Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400*, sub red. E. Lukinich şi L. Gáldi, publ. de A. Fekete Nagy şi L. Makkai, Budapesta, 1941, doc. 226, p. 265 (rezumat făcut după ediţia T. Popa).
— *regeste:* B. P. Haşdeu, în „Columna lui Traian", 1874, p. 126 (documentul e semnalat în posesiunea lui Szabó Károly).

Traducere:

Noi, Maria, din mila lui Dumnezeu regină a Ungariei, Dalmaţiei, Croaţiei etc., facem cunoscut tuturora care vor vedea <scrisoarea> de faţă, că Dimitrie, fiul lui Baic, românul maiestăţii noastre din districtul Mehadia, venind înaintea luminăţiei noastre, ne-a înfăţişat în numele său, de asemenea al fraţilor săi după mamă Şurian, Bogdan, Toma şi Vlasiu, o scrisoare deschisă dată de luminatul principe, răposatul domn Ludovic, rege al Ungariei, Poloniei, Dalmaţiei etc., părintele nostru cel mai iubit de fericită aducere aminte, asupra dăruirii unei moşii numite Valea Bolvaşniţa, de pe rîul chemat Bolvaşniţa, aflătoare în zisul district Mehadia, făcută lui şi zişilor săi fraţi prin acelaşi răposat domn Ludovic, rege al Ungariei, tatăl nostru vrednic de cinste, rugîndu-ne cu smerită rugăminte şi stăruinţă să binevoim a transcrie şi trece în chip de transumpt prin scrisoarea noastră de acum cuprinsul acelei <scrisori>, al cărei conţinut este acesta:

<urmează documentul dat de Ludovic I la 19 iunie 1376>

---

[62] Ibidem: *certificamus*
[63] Ibidem: *litterarum*
[64] Ibidem: *facimus*
[65] Ibidem: *verginis*
[66] Ibidem: *1386*
[67] Sub ceara căzută a sigiliului se poate citi: *R(elaci)o Nicolai de Zeech palatini per Nicolaum Beke* (Dare de seamă a palatinului Nicolae de Szécs prin Nicolae Beke)

https://biblioteca-digitala.ro

Noi, prin urmare, înduplecaţi binevoitor de rugăminţile drepte şi legiuite ale mai sus-zisului Dimitrie, adresate cu smerenie bunătăţii maiestăţii noastre regale în numele său şi al mai sus-zişilor săi fraţi, încuviinţînd întrutotul conţinutul şi clauzele amintitei scrisori ale aceluiaşi răposat părinte al nostru şi făcînd să se transcrie şi treacă în chip de transumpt în scrisoarea noastră de faţă conţinutul aceleiaşi <scrisori>, din cuvînt în cuvînt, neadăugînd şi nescăzînd nimic, atît timp cît aceasta este dată după rînduială şi în chip nestrămutat, iar după cum este întemeiată pe adevăr, am întărit-o spre veşnică putere, fără a vătăma drepturile altora, aceluiaşi Dimitrie şi fraţilor săi şi moştenitorilor lor, prin mărturia acestei scrisori a noastre dată sub marele nostru sigiliu, aşa după cum ne-au fost înfăţişate <lucrurile>. Dat la Buda, în sîmbăta cea mai apropiată după sărbătoarea sfintei fecioare şi mucenice Dorothea, în anul domnului o mie trei sute optzeci şi şase.

DER RUMÄNISCHE BEZIRK MEHADIA AM ENDE DES 14. JAHRHUNDERTS

(Zusammenfassung)

Von der ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts sind uns die ersten urkundlichen Belege über das Dasein rumänischer Bezirke in der Banater Gebirgsgegend erhalten. Die wachsende militärische und politische Bedeutung dieser charakteristischen Organisierungsformen der rumänischen Bevölkerung — deren Anfäge schon viel früher gesucht werden müssen — hat sich in der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts im Rahmen verschiedener aussenpolitischen Bedingungen mehreremal bewährt, besonders aber während der Feldzüge der ungarischen Könige Ludwig I. und Sigismund von Luxemburg gegen die Fürsten der Walachei um den Besitz des Severiner Landes und der dortigen Festung. Dem in unmittelbarer Nähe, unter königlicher Botmässigkeit stehenden, rumänischen Bezirk Mehadia wurde in diesen Bedingungen eine besondere Bedeutung zugemessen. Aufgrund schon bekannter, aber bis zur Zeit keiner gründlichen Analyse unterzogenen, Urkunden werden sowohl die die innere Organisierung, das Problem der Kneesen, wie auch die für die rumänische Bevölkerung charakteristische Rechtsvorschriften — wobei das Fortleben alter Gebräuche und das Auftreten neuer Formen in den Vordergrund gestellt werden — kritisch beurteilt. Im Anhang wird aufgrund der Originalurkunde aus 1376 der älteste bis zur Zeit bekannte Beleg des Bezirks Mehadia von neuem veröffentlicht, wobei die fehlerhaften Herausgaben wesentlich verbessert werden.

https://biblioteca-digitala.ro